

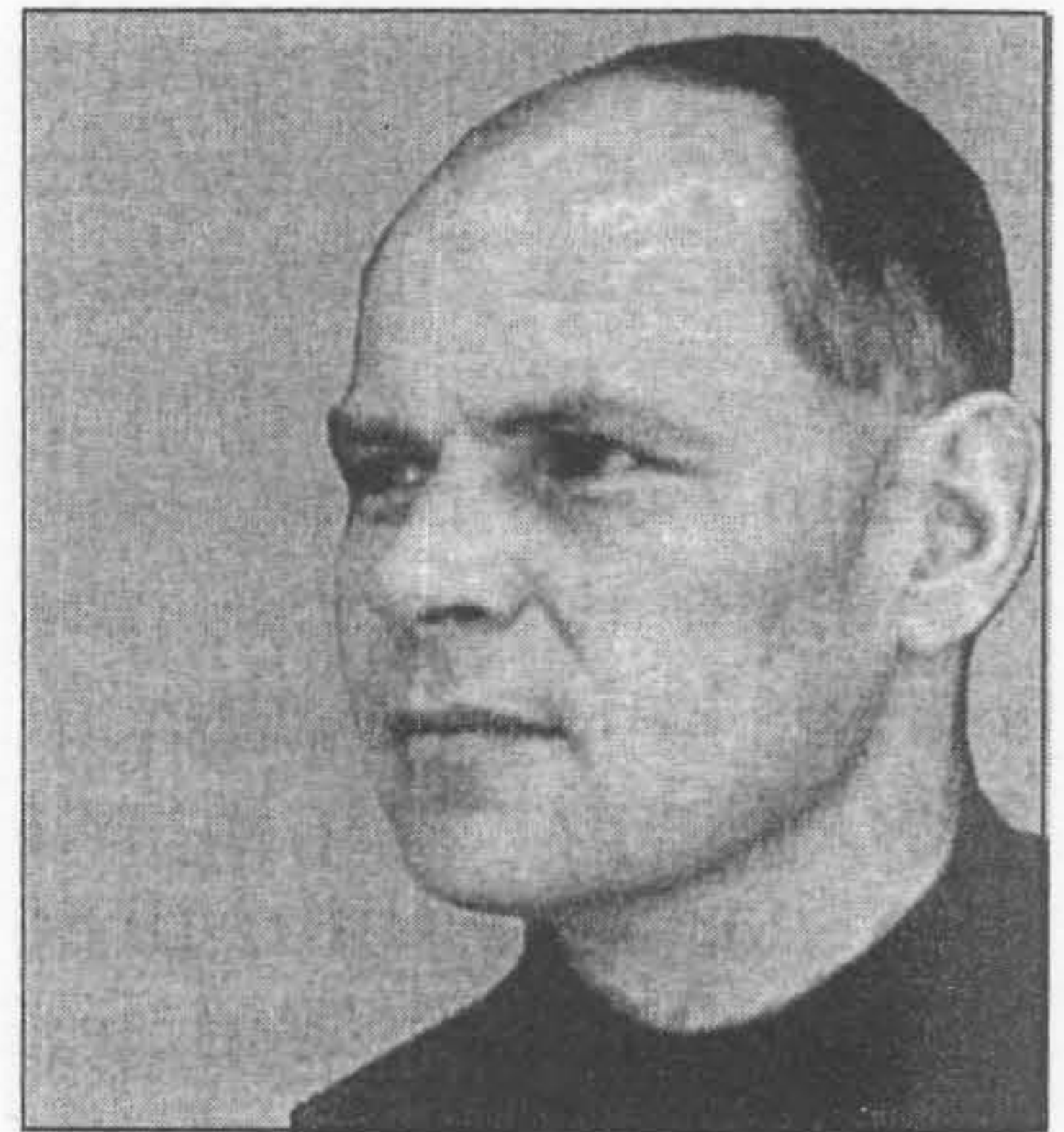
dobijem četiri. Taj dan on meni veli "ustani ti grješniče, i čitaj", a ja: "gdje?" - "gdje hoćeš", a kako sam ja znao napamet meni se otvori 57. stranica, a ja u pola rečenice, "a zašto u pola rečenice?", a ja odgovorim zato što znam što piše na drugoj strani. To je bio taj naš sudar i logično na kraju dobijem odličan. Nikada poslije nije mi postavio pitanje iz grčkoga, a da ga ja ne bi znao. Jednom kada sam već bio liječnik 1944. godine u Zagrebu u Draškovićevoj ulici ja ga sretnem. Pozdravim ga i kažem: "velečasni, krivo ste me optužili u onoj situaciji!" - "zaboravi to!"

Kada bi on nešto umislio da je tako, onda je on to i branio i nije čudo što su ga prozvali Prusom. Inače je bio erudit, dobar profesor, u svemu najbolji. Ova negativna crta bila je tvrdoglavost, kada čovjek misli da uvijek ima pravo, i moram priznati da i veliki ljudi imaju grešaka. (M.Gr.)

- Došao sam u Široki Brijeg 1934. a završio sam 1942. godine, Fra Krešo mi bio profesor tri godine. Zapazio sam da je on poznavao sve osobe, a bilo nas je 62 u razredu (najveći razred u moje vrijeme). On je svojom osobnošću bio autoritativan, a cijenio je pristojnost, učenje, marljivost. Uzorani je bio i kao svećenik i kao profesor. Egzaktan je bio u izlaganju, utjecao je uzorom, a djelovao je kristalizirajuće na dolazeće naraštaje (V.Ju.)

Fra Radoslav (Ivan) Vukšić

rođen 1894. u Studencima. Započeo školovanje u Ljubuškom. Prvih šest razreda gimnazije završio u Širokom Brijegu, a sedmi i osmi s maturom u Požegi. Teologiju završio u Mostaru. Studirao i doktorirao na Filozofskom fakultetu u Beču. Profesor je u preostalom životu matematike i fizike u Širokom Brijegu, gdje je ravnatelj gimnazije od 1939. pa do zarobljenja od partizana 8. veljače 1945. godine u mlinici uz fratarsku hidrocentralu kada ga odvođe prema Splitu i ubijaju u nepoznatom mjestu.

Iz ocjena đaka proizlazi da je bio jedan od najupečatljivijih intelligenata profesorskog ansambla, a neprijeporno je da je on dao najveći doprinos razvoju gimnazije u pravcu egzaktnih znanosti, koje dotada nisu bile naglašeno zahtijevane u dotadašnjoj gimnazijskoj orijentaciji Širokog Brijega.

Osim okvira nastavnog programa aktivan je bio u razvoju društva podučavajući u uređivanju okoliša, sadnji drveća i voćkarica, uređenja toka Lištice u hidrocentralu, organiziranjem kako stegom ostvariti lik đaka i spremiti ga za život. Sve svoje rezultate postizavao je svojim uzorom kao čovjek, svećenik profesor, a napose vrhunski uspješni pedagog, koji bi svojim uvijek pripremljenim predavanjima (nikada s knjigom u ruci) osposobio i slabije đake na zamjernu razinu znanja, te samo najnesposobniji ne bi uz njega naučili. Otuda za njega poznata izreka: *“tko uz njega ne bi naučio, ne treba dalje niti ići u školu!”*. Svoj životni credo - početak dana: *“nulla dies sine linea”* bio je alfa stege rada i odgoja čitavog niza generacija budućih viđenih i glasovitih stručnjaka i ljudi, a to je mogao samo čovjek koji je bio humanista dokraja, no neumoljivo zahtjevan glede stege i znanja.

Svojim đacima ostao je u uspomeni po slijedećim obilježjima:

- *“Točniji je od švicarskog sata”*. Čim ne bi bio službeno zauzet, bio bi pristupačan, zabavan, jako ugodan, a znao bi pričati i šale i doskočice. U službi pak ne bi moglo biti neozbiljnosti. Takva je moja slika o njemu u mojoj duši, govori jedan od njegovih učenika.
- Bio je dobar profesor, napose za slabije đake. Tko je išta htio, od njega je mogao naučiti. bio je malo strog. U njemu su bila uvijek dva čovjeka - jedan u školi, a drugi izvan škole (V.Dg.)
- Bo je veoma pedantan i skrupulozan i kao profesor i kao direktor. Govorio bi iz duše duši, pa je i kao svećenik bio uzorno pobožan, lijepo bi ispovijedao i propovijedi lijepe davao, gotovo uvijek započinjući s *“dragi đaci”*. (H.Si.)
- Veselili bi se kada bi on zamjenjivao fra Martina na matematici radi njegovog lijepog tumačenja. Bio je dobar čuvar kuće, a morali smo ići skoro na prstima a ne punom nogom po hodniku. (J.Or.)
- Sjećam ga se kao direktora, uviđavnog, koji mi je dopustio jedno polugodište slušati gradivo iz latinskog (zbog zaostatka pri prelazu iz realne gimnazije) no, ne i ikakve olakšice pri upisu bez izgubljene svjedodžbe, koju sam jedva dobio iz Zagreba, ali bez žiga, te on mene nanovo u Zagreb šalje po žig. Nije moglo biti nikakve olakšice kod njega. (M.Ju.)
- Od miline bih ga slušao kada je zamjenjivao fra Martina. I kao čovjek i kao direktor bio je jako pravičan. Došao on jednom k' mome ocu da obračuna troškove boravka svoga bratića, koga ša-

lje kući, jer "nije za školu". Za svoga nećaka reče "neka bude dobar vozač, stolar, ili što drugo, a za gimnaziju da nije, da ga ja spreman sakata za svijet, e to neću.!" Za njega je bilo važno samo znanje. (K.Ku.)

- S mojim bratom je došao u sukob zbog nekih razlika u političkim mišljenjima, te moj brat u VII razredu morao nastaviti školovanje na drugoj gimnaziji (Split).
- Kao svećenik bio je izvanredan, kao profesor najbolji. Pravedan dokraja. Ne bi bilo dileme pri ocjenjivanju. Sretni su oni đaci koji su kod njega bili. Nakon tumačenja pitao bi: "ima li netko kome nije jasno?" Poznata je njegova: "nema šešir na glavu, štap u ruke i ići kroz život!" Kada bi se netko pokliznuo niz gelendere, on bi rekao da naši starci nisu dali novac za to nego da to treba čuvati. Polagao on maturu u Požegi, a jedan profesor bio raspoložen da mu na ispitu "ugrije uši", tako se bar prijetio pred svojim đacima, koji su, opet, željeli prisustvovati ispitu i bude im to dopušteno. No, na ispitu fra Rade briljirao znanjem i promptnim odgovorima, kao i kredom "da sve puca". Riješi dva prva zadatka, a trećega procijeni unaprijed s rezultatom. Na to će već pomalo ljubomorni profesor: "kako vi znate?" i fra Rade ga morao pismeno izraditi, no i dokazao da je procijenjeni rezultat bio i precizan. Na to profesor sav oduševljen skoči pohrli mu čestitati s: "čestitam vam kolega profesore." (a on tek maturant). I bilo je to nepodijeljeno veselje. Svjedok tome događaju u Požegi bio je Dr. Jure Grubišić, koji je to i ispričao. (U.Lo.)
- Duhovni lik mu je bio uzoran, jako pobožan, jako lijepu misu bi rekao, a uvjeren sam da je bio bogobožan, propovijedao bi uvjerljivo. Nije mi bilo jednostavno nakon šest razreda učenja matematike kod fra Martina doći njemu u ruke. Bilo je to iz početka. On je podigao ugled gimnazije, a s fra Krešom zajedno bio je glas strogoće gimnazije. Mnogo su tražili, no mnogo i davali, a njihovi đaci postizali bi uspjehe. (F.VI.)
- Žalio sam što mi on nije bio profesor. Mi, Bekijaši i Duvnjaci smo mu pomogli saditi sadnice i navažati zemlju, a kada je zapucalo, mi pobjegosmo, no on ostade dalje raditi. S njega curi znoj, habet zagrnut, a on i dalje radi, jer nastaviti se živjeti mora. Nama što pobjegosmo nije prigovarao, pa tko ne bi sačuvao tu uspomenu? Gimnaziju bi dotjerivao, a ne samo uređivao, on je htio da ona bude lijepa. Lično vrlo uredan, pravi u svemu, i u propovijedima. Na jedno uho je slabije čuo, mislim da je imao na uhu operaciju.

Tako je izjavio jedan đak, koji je ozbiljno shvaćao školovanje i život.

- Kao svećenik bio mi je uzor, kao profesor također. U školi jako ozbiljan, a vani jako razgovorljiv i ugodan. Na sat bi došao uvijek s pripremljenim predavanjem. Živio je s problemima. Onodobno se zauzimao za izgradnju konvikta vanjskih đaka, jer trebalo je intelektualaca i mimo potreba franjevačkog reda. Tu su dolazili nerhercegovci, uglavnom djeca onih roditelja koji su to mogli platiti. Iz Posuškog Graca poslao sam Leonarda Oreča da kaže fratrima partizansku poruku *“da će kada dođu na Široki Brijeg pobiti sve fratre”*. Fra Rade se na to, kao direktor gimnazije, nije osvrtao. Radost je bilo slušati njegove propovijedi, koje nisu bile bučne, no bile su pripravljene, lijepe i retorične. (L.Ko.)
- Imao je organizacijskih sposobnosti u uređivanju zgrade i pratećih objekata, organizacije nastave i drugog. Političkog je uvjerenja usmjerenog engleskoj demokraciji, a mi smo takve nazivali anglofili. Tu treba razloga tražiti zašto on nije pridavao važnosti partizanskim porukama, misleći mi nismo bili naklonjeni fašistima i nismo surađivali s tuđinima, pače mi smo ih mrzili, a čisti smo. Upravo njegovom zaslugom nitko od nas nije bio član “U”-mladeži. On je to izričito zabranjivao. Kada je uvidio “finis rei” demokratskih postupaka, nije nam više htio davati savjete. Primjerice koncem 1944. kada nismo znali kuda se uputiti, te mi sami odlučismo u Zagreb, Sloveniju, Bleiburg, križni put i u nepoznato, i neizvjesno. (F.Bo.)
- Imao sam priliku gledati ga kako se temperamentno i revoltno raspravlja s jednim njemačkim oficirom. Očekivao sam da će taj potegnuti pištolj i ubiti ga. Fra Rade mu nije popustio, nije mu dozvolio daljnje širenje u gimnazijske prostore. U školskom smislu pri podučavanju nije se striktno držao programa, nego je imao još svojih dodatnih metoda, otuda i to natprosječno znanje njegovih učenika. Tražio bi da se prijede samo jedna stranica, a ne kao fra Martin 12 stranica. Dakako, da je kao predavač bio uzor, jer to se ogledalo po rezultatima znanja njegovih đaka. Kao dijete maštao sam da budem predavač kao što je bio fra Rade. (Izrekao jedan njegov učenik)
- Svi naši profesori bili su vrijedni, no fra Rade i fra Krešo su stršili daleko iznad svih ostalih. Mi koji smo kasnije studirali, na takve ljude nismo nailazili. Pričao mi je Martin Vujić kako je on kad bi koji dan imao puno i teških predmeta zamolio ispriku na pr. za zadnji sat da nije sve stigao naučiti i to riječima: *“velečasni ja ni-*

sam mogao naučiti, nisam stigao!” Tako se savjesno postupalo s njim. Fra Rade je tražio i pravdu i za sebe. Tako je u Požegi (po pričanju Dr Jure Grubišića) protestirao da je zaslužio više od četvrtice, i zatražio komisiju te s komisijskim ispitom dokazao ispravnost svoga stava. Nije podnosio demagogiju, tražeći samo povijesne činjenice, pa je tako u Beču Stjepanu Radiću jednoć rekao: *“Gospodine Predsjedniče rekli ste to, no to povjesno nije točno”*. Nije se žacao tako postupiti. Bio je takav čovjek. Predavao mi je matematiku i filozofiju. Primjerice pojam ideje tumačio nam je dva sata, te ja i sada znam njegovu definiciju “k’o Očenaš”. Upravo je nevjerojatno koliko bi taj čovjek ulagao truda, i koliko bi bio energičan. Nije posizao za šibom. Mi smo znali nekada šetali prema Mokrom, i jednom zapazimo fra Radu s pijanim Baćanom. Dugo se s njim zadržao te se mi čudili tome postupku, vraćamo se mi sa šetnje, a on još kod Baćanove kuće. Mi sutradan pitamo s čuđenjem što on toliko raspravlja s tim pijancem, a on će nama studirao sam “filozofiju pijanca” sve dok nije pao mrtav pijan. Pitali smo se u čemu on ne bi bio pedantan i savjestan dokraja. Preciznost mu se nije mogla izmjeriti. On je bio savršen! (I.Ši.)

- Uvijek mi je bio i ostao, najsvjetlije figura u svakom trenutku mog života. (reče jedan ugledni - danas liječnik!)
- U V razredu nam je nastupio s predavanjem: “nulla dies sine lineae!”⁵. Vodio nas je psihološki i metodološki kao đake, i spremao za život. Nismo mogli odmah shvatiti sve misli njegovih psiho-filozofskih izreka, jer doslovni prijevod dakako, tu nije dostatan, no kasnije nam je to bila misao - vodilja. U ono vrijeme ja sam mu znao nekada parirati s pokojom frazom. No, ono što je mene od njega zadivljavalo je njegova sposobnost izlaganja i u matematici, koja nam je uvijek bila teška zbog fra Martinovih nepedagoških metoda tumačenja. Njegov sustav je ipak i tada nakon četiri razreda mogao nadoknaditi prethodne godine “našeg tabua” matematike. Kao čovjek bio je dokraja sređen, metodičan u svemu i strog. Mi neki bili bismo oslobođeni mature, no zbog famozne trice iz matematike to nismo. Bio je principijelan i nebi odstupio od svojih zasada. Naš razrednik se pokušao zauzimati za povišenje naše trice, no nije išlo, makar su oni dva bili veliki prijatelji. Tako je uz mene “stradao” i Dugandžić. Fra Rade je bio veliki čovjek u znanosti (filozofiji) i u matematici i u fizici. (I.Bo.)

⁵ Nijedan dan bez uratka.

- Stvarna je istina da je imao veliki ugled. Sa svojom taškicom u koju je spremio glavne dokumente o gimnaziji došao se skloniti od granata u mlinicu više valjda da sačuva dokumente, nego možda sebe, sklonio se s onima (5 do 6 ih) fratara, koji su, jedni iz ugroženijeg konvikta, no i drugi koji su se osjećali najistureniji granatama napadača. U uvjerenju da ti dokumenti nešto važe pred napadačem pokušavao je sačuvati svoj direktorski autoritet, a mi neodrasli i dalje smo u njemu gledali naš autoritet, uprli smo u nje oči i pitali: “što sada?”, a on nam odgovara: “Ovdje je sva dokumentacija gimnazije. Vlast će se promijeniti, no gimnazija će morati raditi!” On ostade nama i dalje autoritet, čak i onda kada su istoga dana došli neki partizani, vjerojatno bivši đaci ove gimnazije koji su u sebi sačuvali dio “bona fide”, te potihom predlagali: “*fratri, presvlačite se i bježite!*” To je potvrđivalo prethodnu istinitost poruke koju je proslijedio na Široki Brijeg fra Lucijan iz Posušskog Graca, a koja je glasila pp ovako: “*ceterum censeo Široki Brijeg (misleći na fratre) delendam esse!*”⁶. Dakako, fra Rade, no i svi drugi uz njega fratri ni pomisliti nisu mogli iz svojih principijelnih i vjerskih uvjerenja takav savjet nekolicine dobronamjerno mislećih partizana prihvatiti, nego su se prepustili volji napadača, kao, uostalom i toliki drugi uzori naših mučenika hrvatskog naroda. Pokušao je fra Rade i dalje svladavati sebe i pokazivati mirnoću, koje više zapravo nije bilo. (G.Ko.)
- Njegov rad i ustrajnost, bez zakašnjanja, a kada zazvoni: “*samo da dovršim rečenicu!*” i metoda tumačenja uz unošenje ljubavi za matematiku, koju je prikazivao da nema ništa ljepše od matematike, ulio je uz znanje i najveće poštovanje zauvijek. Vanjskim đacima (iz Lištice i okolnih sela) nekada bi dao posebnu misu s propovijedi, i tada bi iz njega zračila duboka vjera, a svaku riječ “*da staviš u novčanik*”. Propovijedi bi poticale da zavoliš svoju vjeru, svoje Evanđelje. boljeg pedagoga za prenošenje vlastitog znanja ja nisam nikada kasnije susretao. Njegovi đaci bi svladali gradivo njih barem 60 do 70%, a na ostale nije gubio vrijeme. Nije mu bilo žao nekome pomoći! (I.Bu.)
- Bio je erudit, matematičar non plus ultra i sve. Pročitajte njegovo izvješće za zbirni godišnjak od 1940. do 1944. godine, tih nekoliko stranica i vidjet ćete da je tu sažeta povijest gimnazije s filozofijom. To je jedno bogatstvo, a samo je nekoliko stranica. Jed-

⁶ Široki Brijeg treba uništiti. (slobodni prijevod)

nom prilikom je izazvao u meni upravo ljubomoru na znanje koje posjeduje kada je rekao ovako (po prilici): *“e djeco doći će dan kada će se iz kamena vaditi kruh, jer u njemu su svi spojevi koji kruhu trebaju, pa trebate znati sve što budućnost traži”*. Dakako da je time nama sugerirao svemoćnost nauke i potrebitost da se znanostima posvetimo. Dakako, da su naša tadašnja razmišljanja bila preplitka za takve misli, a ja osobno sam o njemu mislio: što on to brka kemiju kada je on matematičar i fizičar? No, “on je bio mislioc”, a to je više od svega toga. Puno puta sam se kasnije u svom kasnijem znanstvenom istraživanju zamislio i u podsvijesti si postavio pitanje: *“kako bi se u tome mom problemu postavio fra Rade?”* Mislim da se on ne bi nikada predao ni pred nikakvim problemom.

On je mislioc i nama je uvijek ulijevao volju za rad i stvaralaštvo. Stari Grci rekoše da “nema odgoja bez uzora”, a on je nama bio uzor za napajanje ideja i ustrajnosti u radu.

Uz matematiku i fiziku bavio se i astronomijom. Sjećam se u ožujku 1940. godine pojavilo se polarno svjetlo i mi smo naslonjeni na zid konvikta uperili oči u ogromnu kalotu na Čabuljom. Bilo je svakakvih tumačenja, pa i onih da je to nagovještaj kataklizme, rata i sl. No, fra Rade je to obrazlagao da je to pojava “izvan zemaljskog utjecaja”, da je to “prodor električnih zraka u zemaljsku atmosferu, koju one joniziraju” (učine ju električni provodljivom), i da one budu upijene od atmosfere u nekoj njenoj visini, ne u cijeloj, a ta visina nama je visina polarne svjetlosti. Dakako, bio sam premlad da bi to sve upamtio, no zabilježio sam taj događaj u svoj dnevnik i sačuvao tu bilješku koju sam tek sada (1996.) istražio u Geofizičkom zavodu u Zagrebu, i pronašao datum a što se poklapa s mojom bilješkom, no i našao da je prof. Goldberg u PRIRODI napisao (1938.) članak o takvom tumačenju polarne svjetlosti, a ja se tek sada uvjerio kako je fra Rade bio zapravo ažuran u praćenju stručnih zbivanja i publiciranja, kao i našao razlog zašto nas je baš on nagovarao da kupujemo, odnosno pretplatimo se na časopis “Priroda”.

Osim za filozofiju i vjeru ulijevao nam je smisao za znanost uopće. Nije tražio da se nešto “nabuba i napamet znade”, nego da se shvati s razumom. Dati usmjerenu fizionomiju za istraživanja, izgleda da je jedino on znao dati. Nama je bio i ostao uzor, a na Olimpu, koji se zvao Široki Brijeg, on je imao posebno naj najmjesto. (J.To.)

- Nisam bio dobar matematičar, no njega sam jako volio. Kud li sreće da mi je taj čovjek predavao na fakultetu. (S.To.)
- Išao on 1931/32. polagati profesorat, tada su to profesori morali, a kada bi se oni vratili, mi bi (nestašni đaci) po njihovim raspoloženjima odgonetali da li su položili ili ne? No, kada se on vratio, a mi nikako odgonetnuti, no i dalje znatizeljni. Svi šute, a među nama se pronio glas da nije položio. Jednog kolegu (pokoju mu duši!) ne znam kako je fra Rade za nj' čuo da je upravo on pronio taj glas o nepoloženosti, izvede fra Rade na ploču (Ivčić) i pokaže mu svjedodžbu: tri predmeta, tri petice, te mu reče: "*pročitaj to!*" a zatim "*na mjesto*" i nastavi dalje kao da ništa nije ni bilo. (J.Le.)
- Jednom na velikom odmoru svi nešto gledali kroz prozor, a ja kako sam bio mali popeo sam se na klupu, i On me opazi, uđe u razred, potegne za uho i reče: "*magare jedno dođi ovamo!*" Napisao mi potvrdu na 500 kuna da mi plati to otac kao globu za uništavanje imovine. (B.To.)
- Imam ga u slici kao najboljeg od svih profesora. Uvijek bi, kada je pisao na ploči jednom rukom pridržavao da mu ne padne kapića, te bi uvijek nakon tumačenja pitao "*jeste li razumjeli?*", a ja bih se češće oglašavao da nisam, no On bi isto tako znao češće reći: "*e nećemo sada ponavljati!*", i umjesto toga bi znao ispričati po koju šalu, npr. o Mark Twainu.

Govoriti o fra Radi i njegovim kvalitetama ne ide bez usporedbe s fra Martinom, kod kojega smo uvijek znali kakvu ćemo ocjenu dobiti. Kod njega smo, naime dobili tri zadatka: samo jedan riješen - zna se - negativno; dva riješena su se ocjenjivala s 3 ili 4, a sva tri riješena čista petica. Uglavnom nitko nije kod fra Martina pao, no niti išta znao, špekuliralo se! E sada kada nam je došao fra Rade, makar sam ja inače bio dobar đak, padoh ja, i ode moje ljeto, a on će meni znaš bolje povijest od matematike. Eto ja jesam volio fra Martina zbog nama uhodanog režima, no ne i znanja. Mi smo se znali uključiti u njegove običaje. Kada bi došao primjerice inšpektor, fra Martin bi se poslužio sa svojim džokerom kojega bi svi inšpektori pitali, a on bi deklarirao naše znanje, i ne samo znao nego bi k'o iz topa sve znao. Poslije je taj otišao iz VI razreda u Zagreb, i dakako nastavio i tamo sa svim odličnim ocjenama, koje doduše na Širokom Brijegu nisu bile i sve petice, nego je bio nešto nadprosječniji. (F.Je.)

- Meni je fra Rade predavao kroz svih osam razrada, dakle i matematiku i fiziku. Ponekad je dolazio i na predmete kemije i filozofije

(zamjenjivanje). Dakle ja o njemu mogu mnogo toga reći: nema toga na koga on ne bi ostavio izuzetan utjecaj i glede karaktera i glede solidnosti. Kao profesor običavao bi tumačiti, no i odmah pitati, iako bi nekada tumačio cijeli sat, no zato bi drugi puta i pitao cijeli sat. Ja osobno sam se u životu bavio nastavom i znam šta je to podučavanje drugih. Zapazio sam nikada se nije služio knjigom u vrijeme nastave. Osobno je on bio neumoran u radu, a svoj polet prenosio je na mlađe, upravo je zarazio nas mlade poletom. Suvereno je preuzeo dužnost direktora od Dr. Dominika Mandića, no on je i zadržao sve profesorske predmete i dužnosti, a uvijek je sve obavljao dokraja. Još bi radio i one poslove koji nisu spadali na direktora gimnazije. Volio je uređivati sve: od okoliša, do podizanja zidova, ograda, pripremnih radova za perivoj, te prirodnog stubišta ispred gimnazije. Pred silaznim stubištem silazeći prema samostanu odredio je lokaciju cedra, a oko njega šest lipa. Cedar je, kako se to zna, prvo sveto drvo koje se spominje u sv. Pismu, dok je lipa slavensko drvo.

Bio je praktičar, matematičar i filozof. Bio je jedinstvena osoba puna znanja. Na izletima bi se iskazao kao veliki poznavatelj prirode. Kada se gradila hidrocentrala (fratarska) na Lištici, on bi nadzirao radove, a na kraju je sa zanosom govorio o našem Nikoli Tesli kao znanstveniku. To predavanje se dojmilo sviju prisutnih. (V-Ju.)

- U vrijeme odmora bio bi maltene dežurni na hodniku i znalo se za njega: sve gleda, sve vidi, sve zna. Sjećam se jednog događaja kada je jedan jači đak k'tomu stariji udario mlađega u hodniku, a fra Rade to zapazio i pozvao napadača, koji je pobjegao s mjesta, a fra Rade se sav posvetio žrtvi i razniježio i sebe i napadnutog, pomogao mu uzaći do svojeg ureda, ponudio ga bombonima, te ga mazio i tetošio da ovaj to zaboravi. (J.Bo.)
- Osim perivoja (radio je i sam fizički) čistio bi jažvu za utok vode u centralu, uzeo bi lopatu i jednostavno vadio pijesak iz jažve. Dakle, ne kao onaj koji nadzire. Služio je primjerom i s lopatom, koja mu ne bi tuđa! (J.Bu.)
- Bio je velikog kulturnog obzora: na Bezgrješno začćeće, mi bi uvijek davali priredbe, te bi u nama razvijao i kulturne orijentacije. (F.Je)
- U VII razredu, ja se dokapao onog MOSKA (moderna socijalna kritika). Tu je dakako, pisalo o događajima u Rusiji nakon revolucije, pa i o tome kakve su bile strahote. Baš u tom broju pisalo je kako se stupa u slobodne zidare. Mene to zaokupilo i nikako pre-

stati čitati, čak ja s tim pod klupu i opet nastavim, a fra Rade će mi: *“daj mi to!”*, a odmah po tom *“na ploču!”*. Ja na ploči prazan jer mi je prije matematiku predavao fra Martin, koji je govorio: *“vi nećete ići na tehničke fakultete, vama ne treba matematika; ‘ajte k’vragu’*, što je bila njegova uzrečica kao potvrda onoga što treba ignorirati. Fra Rade mi poslije vrati knjigu, no i pozvao me i izgrdio: *“zašto ne učiš matematiku?”*, a ja ću: *“e to je meni nedokučivo, ja to ne mogu nadoknaditi (stignuti) i gotova stvar”*, a on će: *“morate stignuti inače nećete proći!”* Nakon toga imali mi zadaću, bila vraški teška. Pok. Mikulić i ja nismo ništa izradili, no dogovorili smo se otići k’njemu u sobu provaliti i ispraviti zadatke, što nam je i uspjelo. Našli mi otvorenu sobu, bez njega i ispravili, a kada je bio ispravak, njemu se doduše čudnim činilo naše rješenje, čak je i pitao, no dakako mi nismo sebe odali. (J.Du.)

Fra Arhandeo (Nikola) Nuić

rođen 1896. u Drinovcima. Školovanje započeo u rodnom selu. Nastavio u Širokom Brijegu i u Mostaru. Studirao u Beču i Parizu. Doktorirao 1923. u Beču teologiju. Klasične jezike diplomirao na Filozofskom fakultetu u Parizu 1927. Profesor je grčkog, latinskog, francuskog i njemačkog jezika u Širokom Brijegu sve do svoje nasilne smrti.

Prema ocjenama njegovih đaka bio je i ostao fin, odgojen istančana ukusa, umjetnik, inteligentan, orator, glazbeno obrazovan (tenor i glasovir). Đaci ga prozvaše “fra Rodjo”, a neki i “Ovčica Božja”. Izgledno: mršav ali ne kao kost i koža. Predvodio je Širokogriješke glazbenike. Svestrano naobražena osoba, a osim jezika u VIII razredu je predavao i umjetnost.

Držao je do sebe, pa čak i patio na vanjskom izgledu, kao i na efektima izgovorenih fraza. Očima i gestama tražio je odziv i priznanje da je njegov izričaj natprosječan, zapravo vrhunski. Čak mu je i hod bio u skladu sa životnom profesorskom manirom, gotovo graciozan. Šetajući s otvorenim brevijarom laganim hodom (nekada čak i u papučama) pazio bi na svaki svoj korak, no i na korak onih koji mu dolaze ususret, a koji bi trebali zapaziti njega i cijeliti ga. Dok su mu oči bile na brevijaru, i da mu ne bi pobjeglo, na prolazniku,

NADŽIVJELI SVOJE UČITELJE I SVJEDOČE O NJIMA

Marko Zeljko

Jure Leko

fra Dionizije Lasić

Ivan Šimić

fra Vinko Dragičević

fra Bazilije Pandžić

Ćiril Kos

Ivan Vitik

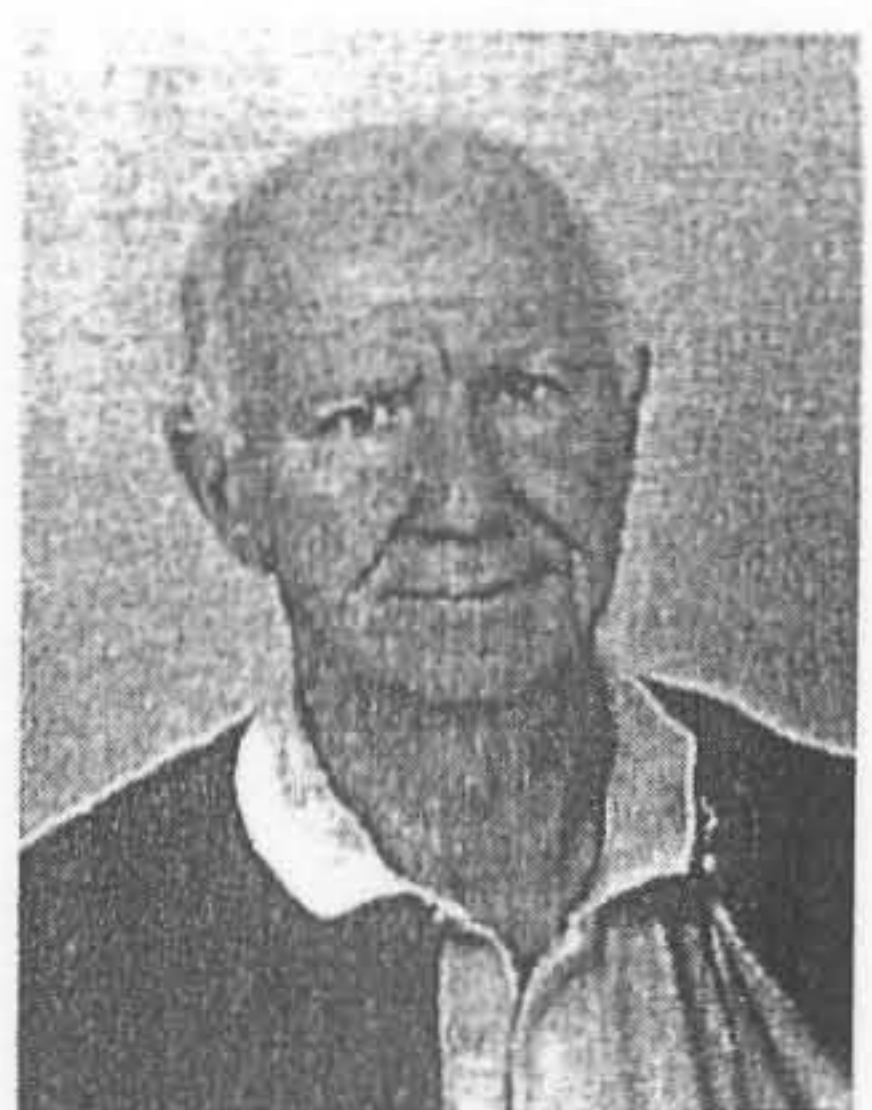
Ivan Božić

Jozo Dugandžić

Matko Grgurević

Boris Ivanišević

Ivan Kustić

fra Umberto Lončar

fra Ljudevit Rupčić

Vinko Jurčić

Frane Jelavić

Svevlad Slamnig

Jerko Artuković

Ante Damić

Mile Boras

Grgo Kolobarić

Stanko Leko

Franjo Boras

fra Marko
Dragičević

David Mandić

Jozo Šaravanja

Jozo Tomašević

Slavko Tomić

Franjo Vukšić

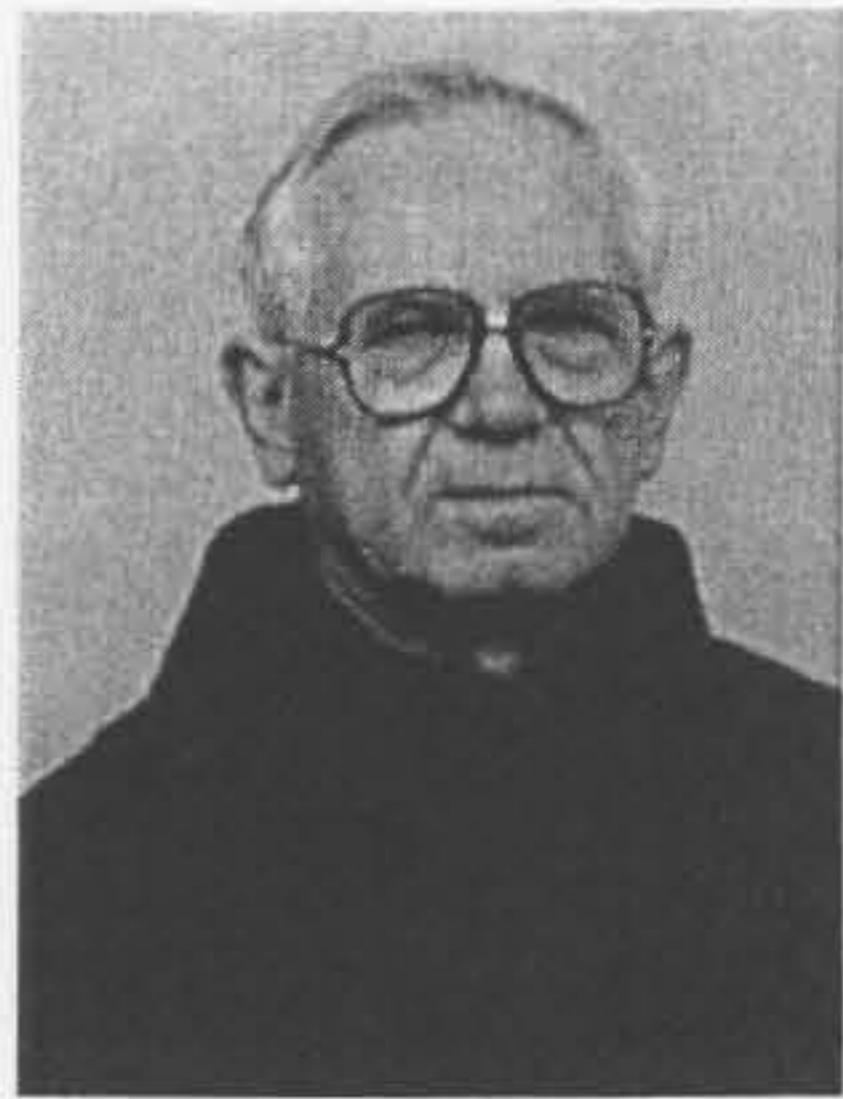
Karlo Kutle

fra Dobroslav Begić

Franjo Zagoričnik

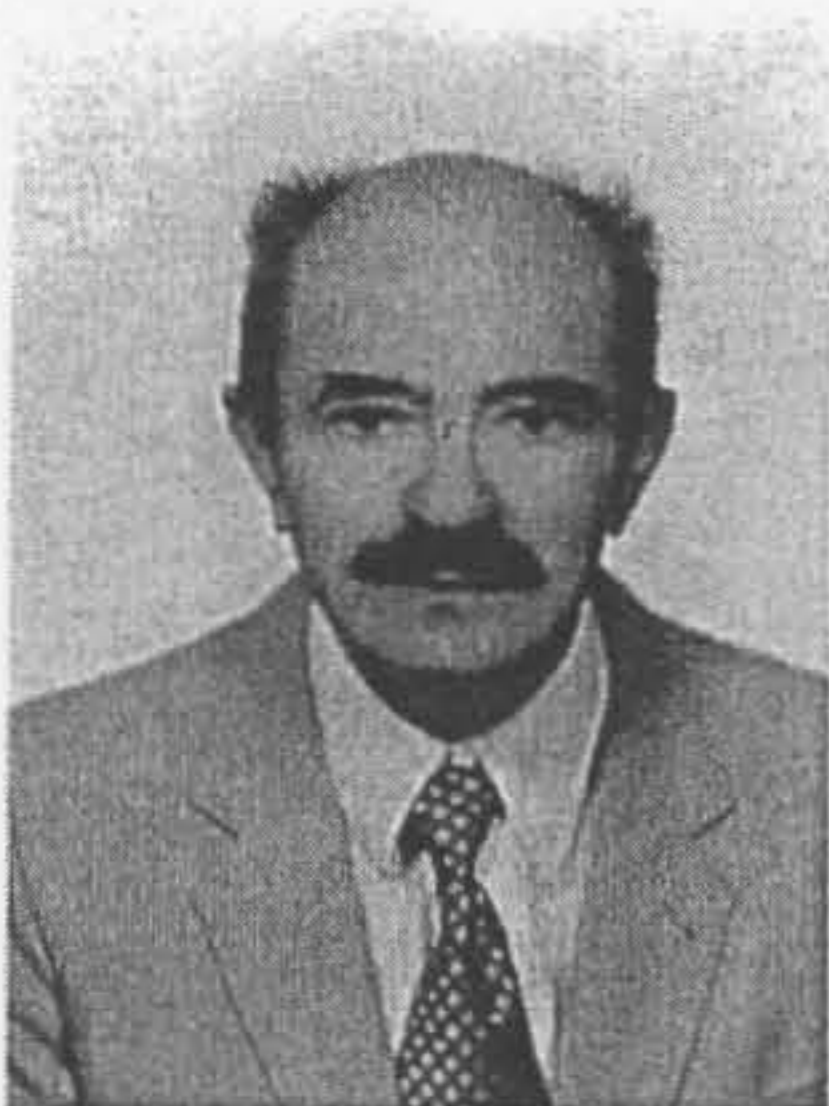
fra Leonard Oreč

Berislav Topić

Drago Šušak

Zlatan Tavzes

Tomislav Zovko

Jozo Tomašević - Koška

ISTINA O UBIJENOJ GIMNAZIJI

